

תוכן העניינים

כג	שלמי תודה
1	הקדמה
1	1. דברים כלליים ושאלות מחקר
9	2. מציאות מול אידיאל
11	3. אפיונים כלליים של המשפט העברי
11	א. הסתכלות חוזרת על תולדות ישראל: המונח 'משפט עברי'
13	ב. מקורות המשפט
13	ג. שיטה משפטית ללא טריטוריה
14	ד. המונח 'זכויות'
14	ה. פלורליזם
14	4. הספר הנוכחי
14	א. טיבו האנציקלופדי
15	ב. התנצלות
16	ג. קשיים אגב מחקר

חלק ראשון

הפנולוגיה היהודית באספקלריה של תולדות המשפט הפלילי

21	פרק א: יסודות החוק המקראי
21	1. דת ומשפט בימי קדם
21	א. הערה אנתרופולוגית
22	ב. עולם כתבי היתדות ועולמה של מצרים
23	ג. דת ומשפט ביוון
25	ד. דת ומשפט ברומא
26	2. מונותאיזם אתי
31	3. המושג 'ברית'
36	4. הפילוסופיה של המשפט הפלילי בכלל ותורת הענישה הפלילית בפרט
36	א. מהו המחייב (obligatio) את האדם לציית לחוק?
38	ב. עילות לעבריינות וגורמיה
39	ג. השפעות הסביבה על יצירת עבריינות
40	ד. נפשות לחוד ונכסים לחוד

פרק ב: מערכות מקבילות – משפט עברי קלסי-הרמנויטי

- ומשפט עברי פרגמטי-יישומי
- 42 1. הגדרות יסוד
  - 42 2. משפט עברי הרמנויטי ומשפט עברי יישומי במקרא, והמסתעף מהם
  - 44 א. יישומם החלקי של דיני התורה בתנ"ך עצמו
  - 44 ב. עקירת דבר מן התורה על ידי החכמים
  - 47 3. התורה הכתובה והמסורה
  - 48 4. דו-מישוריות: משפט עברי הרמנויטי ומשפט עברי יישומי והיחסים
  - 54 ביניהם
  - 54 א. 'בטלו דיני נפשות'
  - 57 ב. טיבה של הערכאה השופטת פלילים 'בזמן הזה'
  - 61 ג. מערכות משפט מקבילות
  - 66 ד. המשפט העברי הפלילי ההרמנויטי: מאפיינים
  - 68 ה. הדין ההרמנויטי-הקלסי: כפילות תפקידים
  - 71 ו. המשפט היישומי בבית הדין
  - 72 ז. השוואות בין המערכות המקבילות
  - 74 ח. הרהורי סיכום
  - 75 ט. השלכות על החשיבה הפוליטית

פרק ג: קווים מגוונים בחקירת הענישה

- 83 1. יסודות
- 83 א. מבוא כללי
- 84 ב. החוקיות במשפט העברי הפלילי
- 85 ג. הגבלת האחריות הפלילית למבוגרים
- 89 ד. שוויון מעמדי ומגדרי מול שונות היחס לאחר בענישה
- 93 2. צירוקי ענישה ומטרותיה: הרצאה כללית
- 93 א. מבוא: 'החטא'
- 86 ב. 'ועונשו': הצדקות ענישה – המטרה האנתרופולוגית
- 97 ג. 'ועונשו': הצדקות ענישה – המטרות הפנולוגיות
- 100 ד. תורת הגמול (Retributivism)
- 104 ה. התועלתנות החברתית (Utilitarianism)
- 107 ו. תורת השיקום (Rehabilitation)
- 109 ז. ביקורת עמדות
- 115 ח. התנועה לביטול הענישה הפלילית (אבוליסיוניות – Abolitionism)
- 118 ט. תורה מעורבת
- 120 3. ענישה בהלכה
- 120 א. ראשי פרקים של המשפט העברי הפלילי
- 122 ב. פשוטו של מקרא

124	ג. המשפט העברי הפלילי הקלסי
126	ד. המשפט העברי הפלילי הפרגמטי
126	ה. בנכר ובצל שלטון זר
129	4. עונש מוות – בעד ונגד: סקירה כללית
133	נספח: מידע אודות שימוש של מדינות בעונש מוות
135	5. עונש מוות – בעד ונגד במקורות היהדות
147	6. עונש מלקות ונימוקיו
147	א. סקירה כללית
148	ב. שיטת השיקום
150	7. ראייה כוללת

153	פרק ד: כאב וייסורים במשפט הפלילי
153	1. דברים כלליים על כאב וייסורים
156	2. כאב גופני בענישה פלילית: הערות היסטוריות
164	3. כאב גופני בענישה פלילית: הערות עיוניות
167	4. צורות של ענישה פלילית כללית
167	א. 'ענישה אכזרית וחריגה'
168	ב. על מידתיות בענישה
171	ג. עונש מאסר
175	5. צורות ענישה פלילית יהודית
175	א. מבוא: החוק של המזרח הקרוב הקדום
176	ב. עונשים במשפט העברי הקלסי
	כ1. סקילה; כ2. שרפה; כ3. הרג; כ4. חנק; כ5. הערות כלליות על מיתות
	בית דין; כ6. מלקות (כפלאגא דמיתה)
180	ג. שיטות הרמב"ם ובעל 'ספר החינוך'
182	ד. הרהורי סיכום

חלק שני

הפנולוגיה היהודית בראי הדורות

187	פרק ה: צורות מיתות בית דין במשנה
187	1. מבוא
190	2. מצוות הנסקלין
196	3. מצוות הנשרפין
199	4. מצוות הנהרגים
203	5. מצוות הנחנקין

209	פרק ו: הערות למשנת 'ארבע מיתות בית דין'
209	1. הערות דוגמטיות-פורמליות
210	א. סדרן הדווקני של מיתות בית דין
212	ב. ממדים פולחניים בעונש המוות
213	ג. חריגה מצורות ההמתה המוכתבות
220	ד. מעמד של 'גברא קטילא'
221	ה. ה'תליין' במשפט העברי הקלסי
222	ו. מניין המצוות
224	ז. תחולתם של עונשים במקביל
225	ח. זהותו של הרוצח
226	ט. מיתת בן נח
227	י. ענישה פלילית באור המיסטיקה היהודית
228	יא. שור הנסקל
229	2. הערה היסטורית

231	פרק ז: צורות מיתה לא הלכתיות
231	1. תלייה
232	א. תלייה מן הצוואר (strangulatio)
234	ב. צליבה (crucifixion)
237	ג. הוקעה (impalement)
238	2. השלכה אל בור
238	3. הטבעה במים
239	4. קריעה משסעת
239	5. מיתות שונות: מן העולם היווני-רומי

242	פרק ח: ברור לו מיתה יפה
-----	--------------------------------

256	פרק ט: עונש ה'כיפה' במשפט העברי
267	נספח: 'מורדין לבור ולא מעלין'

270	פרק י: עונש מוות בתולדות המשפט העברי עד סוף ימי בית שני
270	1. תקופת המקרא עד גלות בבל
273	2. תקופת הבית השני
273	א. מבוא
274	ב. הספרים החיצונים
274	ג. יוספוס פלביוס
276	ד. הספרות התלמודית-מדרשית
279	ה. סמכותם של שלטונות יהודיים בדיני נפשות בסוף ימי הבית השני

- 285 **פרק יא: עונש מוות בתקופת התלמוד ולאחריה**
- 285 .1 תקופת התלמוד: דיון תאורטי
- 288 .2 תקופת התלמוד: הלכה למעשה
- 288 א. ארץ ישראל
- 289 ב. בכל
- 291 .3 תקופת הגאונים
- 295 .4 תקופת הראשונים
- 295 א. מבוא: הקהילה
- 302 ב. כוחה של דינא דמלכותא להטיל עונש מוות על יהודים
- 304 ג. עונש מות: הלכה למעשה
- 309 .5 תקופת האחרונים
- 309 א. עונש מוות: הלכה למעשה
- 311 ב. כוחה של דינא דמלכותא להטיל עונש מוות על יהודים
- 313 .6 'בית דין מכין ועונשין': סקירת דעות
- 314 א. 'בית דין'
- 316 ב. "שלא כדין"
- 317 ג. צורך שעה
- 317 .7 הערכת סיום
- 320 .8 סוגיית הענשה עצמית של עבריין
- 329 **פרק יב: מסורות-מלשינים**
- 329 .1 ההלכה התלמודית: דיון תאורטי
- 330 .2 תקופת התלמוד: הלכה למעשה
- 332 .3 תקופת הראשונים
- 337 .4 תקופת האחרונים
- 341 **פרק יג: עונש מלקות**
- 341 .1 מבוא
- 345 .2 מלקות של תורה
- 355 .3 הערות דוגמטיות למלקות של תורה
- 355 א. בין מלקות למיתה
- 359 ב. אין אדם לוקה ומשלם
- 361 ג. מניין המצוות
- 361 ד. מלקות פוטרות מכרת: מקומה של תשובה
- 362 ה. דיני עונשין הנוגעים לבני נח
- 362 ו. הערות מעולם המיסטיקה

- 364 .4 מכת מרדות מדרבנן
- 364 א. דברים כלליים
- 367 ב. מכת מרדות עונשת; מכת מרדות כופה
- 373 נספח: המשמעות המשפטית-הדוגמטית של מכת מרדות
- 374 ג. צורות מכות לא-הלכתיות
- 374 .5 מלקות-מכות אחרי חתימת התלמוד
- 374 א. מלקות ארבעים בתקופת הגאונים
- 378 ב. מכת מרדות בתקופת הגאונים
- 379 ג. תקופת הראשונים
- 386 ד. מכות בתקופת האחרונים
- 388 ה. מבט חדש על עונש מלקות בזמן הזה
- 395 .6 צורות מפורטות של ענישה גופנית אצל אומות העולם והשפעתן על תורת הענישה היהודית

- 401 פרק יד: עונשי גוף אחרים
- 401 .1 מבוא
- 406 .2 הטלת מום גופני: קטיעת אברים בענישה היהודית
- 415 .3 התווית תו קלון בענישה היהודית
- 416 .4 גילוח שער
- 420 .5 גירוש והגליה
- 425 .6 עבדות בתורת ענישה פלילית
- 427 .7 מאסר
- 427 א. עונש מאסר בתולדות המשפט העברי
- 437 ב. רעיון עיר המקלט כתחליף חלקי לעונש מאסר

- 439 פרק טו: עונשים חברתיים, ממוניים ודתיים
- 439 .1 ביזוי ברבים
- 440 א. על פומביות הענישה במשפט העברי
- 441 ב. נח"ש – נידוי, חרם, שמתא (anathema) גם נזיפה
- 455 .2 השפלה בפומבי וקלון (infamia)
- 455 א. ביוש
- 459 ב. אישה סוטה
- 460 ג. פסילה לעדות ולשבועה
- 461 ד. בעיית השפלה תוך הלקאה
- ה. השפלה פומבית בבית הכנסת ואיסור כניסה לבית הכנסת/איסור
- 462 הצטרפות למניין
- 462 ו. הקללה ככלי ענישה
- 464 ז. עיכוב תפילה

- 468 ח. העולם החרדי בן זמננו
 471 נספח: פרשת 'פורום תקנה'
 472 ט. שונות
 474 3. דיני קנסות (multa)
 475 א. טיבם של דיני קנסות: מבוא תאורטי לתשתית התורנית
 477 ב. יסודות דיני קנסות במשפט התלמודי
 479 ג. סקירה של דיני הקנסות במשפט העברי הברית-תלמודי
 482 4. כריתות ומיתה בידי שמים
 482 א. עונש בידי שמים לפי פשוטו של מקרא
 483 ב. כרת
 484 ג. מיתה בידי שמים
 485 5. הלכות של טומאת מקדש וקודשיו והמשפט העברי הפלילי
 485 א. טומאה
 486 ב. קורבנות
 486 ג. מקומו של הקורבן בעברה אזרחית
 488 ד. קורבן חטאת לשוגג בעוון פלילי
 490 ה. עגלה ערופה

פרק טז: מבחר חטאים ועונשיהם

- 492 1. הנגרת החוק היישומי עם החוק הקלסי
 492 2. רצח
 494 א. החוק המעשי-היישומי
 495 א1. במקרא; א2. בימי בית שני; א3. בתקופת הגאונים; א4. בתקופת הגאונים; א5. בתקופת הראשונים; א6. בתקופת האחרונים
 502 3. עברות שונות ועונשיהן – סקירה
 503 א. סטייה מדין תורה: עונשים בחוק הקלסי-ההרמנויטי ובחוק המעשי-היישומי: א1. אלימות; א2. תקיפה וחבלה; א3. אונס אישה; א4. ביוש הזולת, הכלמתו, והוצאת דיבה עליו; א5. גנבה; א6. שכרות המביאה לידי עברה; א7. זימה: ניאוף וגילוי עריות; א8. זנות; א9. חילול שבת; א10. משחקים אסורים
 520 ב. היסוד הדמוקרטי בענישה: כוחו של מנהג
 522 ג. פוליטיקה בחקיקה ובענישה:
 1. התמודדות עם צרכנות בולטת (Sumptuary Laws); 2. התמודדות עם משחקים אסורים
 526 ד. שיקול דעת בחקיקה, בשיפוט ובאכיפת החוק
 528 ה. בצל שלטון הזר
 529 ו. ענישה בחברה משתנה
 529 נספח: עולמה של הגניזה הקהירית

4. על גיוונם של דיני עונשים בהלכה היישומית
- 530 א. עונשים מגוונים
- 530 ב. השפעת מאפייניו של העבריין על ענישתו
- 534 ג. השפעת מאפייני הקורבן על הענישה
- 537 ד. תקיפה נשים: הערות לסוגיית 'בעל מכה את אשתו'
- 538 ה. דיני עונשין לגבי נשים
- 542 ו. השפעת החוק הקלסי על ההלכה היישומית
- 545
- 553 5. מירוק עונות
- 553 א. מבוא כללי
- 559 ב. מירוק עונות אצל ראשוני ספרד ואשכנז
- 561 ג. מירוק עונות בדורות האחרונים של ראשוני אשכנז
- 565 ד. מירוק עונות בתקופת האחרונים

פרק יז: אחרית השפיטה הפלילית

1. המפנה הפנולוגי אצל גדולי האחרונים בארצותיהם
- 567 א. מבוא
- 567 ב. מהר"י ווייל
- 570 ג. ר' יוסף קארו
- 571 ד. מהרשד"ם
- 573 ה. רמ"א
- 574 ו. מהר"ם לובלין
- 576 ז. בעל 'נודע ביהודה'
- 577 ח. חבי"ף
- 578 ט. הרב שלמה קלוגר
- 579 י. מהר"ם שיק
2. על המשפט המוסלמי בימי הביניים
- 580 א. קהילות איסטנבול וסלוניקי במאות השש עשרה והשבע עשרה
- 581 ב. 'בירורי העברות' באימפריה העות'מאנית
- 585 ג. סוריה: חאלב
- 587 ד. השיפוט הפלילי בארץ ישראל ובמצרים בתקופת האחרונים
- 588 ה. העונשין בקהילה היהודית במרוקו במאות השש עשרה–השמונה עשרה
- 593 ו. השיפוט הפלילי בתימן
- 597 ז. האוטונומיה השיפוטית של היהודים בתוניס
- 600 ח. טריפולי (לוב) על סף התקופה המודרנית
- 603 ט. מסקנות
- 604 3. מזרח אירופה
- 605 א. ועד ארבע הארצות במזרח אירופה
- 605 ב. ראשי פרקים לאוטונומיה השיפוטית בפולין לפני תקופת ההשכלה
- 606

- 608 ג. הרשות הוויבודית בפולין
- 610 ד. מסקנות
- 611 4. **במערכ אירופה**
- 611 א. המשפט הפלילי אצל יהודי צרפת במאות השש עשרה-התשע עשרה
- 613 ב. ברלין
- 613 ג. מסקנות כלליות
- 614 5. **דעיכתו של השיפוט הפלילי העברי**
- 614 א. 'ירדו הדורות ונתמעטו הלכבות'
- 617 ב. גורמי ההידרדרות
- 618 ג. התפוררות הקהילה היהודית
- תגובה א: ציפייה למהפכה משיחית; תגובה ב: תפיסת ההיסטוריה כגילוי רצון ההשגחה; תגובה ג: ניסיונות לתת לגיטימציה הלכתית למשפט הישראלי; תגובה ד: שיטה משפטית במסגרת התנדבותית

- 632 **פרק יח: מדיניות הענישה של כמה מגדולי הפוסקים הראשונים**
- 632 1. **רקע כללי**
- 635 2. **הרשב"א**
- 657 3. **מהר"ם מרוטנברג**
- 661 4. **הרא"ש**
- 667 5. **רבנו יהודה בן הרא"ש**
- 672 6. **הריב"ש**
- 680 7. **סיכומים**
- 684 8. **מעולמה של תורת המדינה**
- 690 9. **שונות**
- 690 א. ערעור וחנינה
- 695 ב. ענישה בתר-ענישתית
- 700 ג. ערכאות של גויים: העברה והיחס אליה

- 704 **פרק יט: עיון מרוכז בענישה הפלילית ביהדות**
- 704 **חלק א: סקירה כללית**
- 704 1. **מבוא**
- 705 2. **למה חוטאים ולמה מענישים**
- 705 א. החטא
- 714 ב. ... ועונשו
- 719 3. **ענישה פלילית במשפט העברי: תמונה הוליסטית**
- 720 א. הנקם והתגמול במקורות היהדות
- 723 ב. ביעור הרע
- 726 ג. תועלתנות: הרתעה ומניעת עבריינות

- 731 ד. טיהור נפשי: מטרת הכפרה
- 740 4. עונש מלקות ונימוקיו
- 740 א. סקירה כללית
- 741 ב. כפרה
- 744 ג. שיקום העברייני
- 747 5. תורות הענישה במשפט העברי: סיכום

- 750 פרק כ: עיון מרוכז בענישה הפלילית ביהדות
- 750 חלק ב: כאב, ייסורין, תשובה
- 750 1. ענישה וחזרה בתשובה
- 757 2. היחס בין כאב וייסורין לבין עונש
- 757 א. כאב וסבל במקורות היהדות
- 762 ב. כאב גופני בענישה פלילית במשפט העברי
- 766 ג. 'קלני מראשי': הקב"ה מצר על עבריינים בענישתם
- 770 3. היבטים של ענישה בקהילה היהודית בימי הביניים
- 774 4. הנענש והמעניש בעיני חז"ל
- 780 5. הצדקות ענישה לעומת שיקולים; צורות מול הנמקות
- 783 6. נורמות ענישה כלפי גורמים חיצוניים
- 786 7. מי משלם את הוצאות הענישה?
- 787 8. תפיסת העונש אצל הנענש, אצל הקהילה ואצל בית הדין
- 789 9. תמורות ומגבלות בדיני עונשין
- 789 א. מבוא
- 789 ב. עינוי הדין
- 794 ג. דה־קרימינליזציה במשפט העברי
- 798 10. דין ורחמים
- 798 א. מידת הדין – מידת הרחמים
- 800 ב. רחמים בדין
- 802 ג. ענישה לעולם קיימת
- 804 ד. אלוהי העונשין

- 809 פרק כא: טיבה של הפנולוגיה היהודית
- 809 1. שני משפטים עבריים לאורך כל הדורות
- 810 2. התשתית הרתית של המשפט העברי
- 811 3. עונש מוות
- 812 4. כאב וייסורים במשפט העברי הפלילי
- 812 5. דיני אדם והצדק האנושי: מבט תורני
- 814 6. צדק מגשר
- 814 7. שיטה הומנית בעירבון מוגבל

816	פרק כב: המלצות הלכה למעשה
816	1. ענישה בקהילה הדתית היום
818	2. המלצות למשפט הכללי
818	א. שונות ודמיון
822	ב. שיקולי ענישה ומטרותיה
826	ג. רמזי המשפט העברי הפלילי במשפט הישראלי
834	3. עמדות עיקריות
835	א. עונש מוות
836	נספח: יחס פוסקי המאה העשרים לעונש מוות
842	ב. עונשים חלופיים למאסר
843	ג. שיקום נפשי
843	ד. חינוך אוכפי הציות והמשמעת
844	ה. רפורמות בתפקודם של בתי המשפט ושל מוסדות החברה
848	ו. מהפכה חברתית-פסיכולוגית-מוסרית

חלק שלישי

הפנולוגיה היהודית באספקלריה של הפוגע והנפגע

853	פרק כג: רמת העבריינות בקהילות ישראל: סקירה היסטורית
853	1. מבוא
855	2. אשכנז בדורות הראשונים
856	3. ספרד בתור הזהב
858	4. אנגליה בסוף המאה השלוש עשרה
858	5. צרפת בשלהי המאה הארבע עשרה
859	6. איטליה בתקופת הרנסנס
860	7. קהילות בארץ ישראל ובמצרים במאה השש עשרה
860	8. האימפריה העות'מאנית: (איסטנבול וסלוניקי) במאות השש עשרה והשבע עשרה
861	9. אמסטרדם בשנים 1650–1750
862	10. קהילת קרקוב על סף התקופה המודרנית
862	11. וילנה על סף המאה העשרים
863	12. מרוקו בתחילת המאה העשרים
863	13. המאה העשרים: בייחוד ארצות הברית
865	14. המאה העשרים: מדינת ישראל
866	15. בעיות כרוניות

פרק כד: ויקטימולוגיה והמשפט העברי: התמקדות בקורבן

- 868 ובנפגע העברה
- 868 1. מבוא
- 871 2. יסודות הוויקטימולוגיה
- 871 א. זהות הקורבן
- 872 ב. גודל הפגיעה
- 872 ג. שמיעת רצונם של הקורבן ומשפחתו
- 875 ד. סיעוד לקורבן
- 875 3. פירוט יסודות הוויקטימולוגיה
- 875 א. זהות הקורבן: ויקטימיזציה – תהליך היצירה של חלות דין 'קורבן'
- 880 ב. גודל הפגיעה: ערכי־יסוד והפסיכולוגיה של נפגע עברה
- 880 ג. רצונם של הנפגע ובני משפחתו: ניתוח עיוני בהגנת השנאה, התרעומת והנקמה
- 886 ד. סעד:
- 887 11. VOM: צדק מאחה; ד2. נפגעי ההליך המשפטי
- 891 4. ויקטימולוגיה במשפט העברי
- 891 א. ויקטימולוגיה במשפט העברי ההרמנויטי־הקלסי
- 894 ב. ויקטימולוגיה במשפט העברי המעשי־היישומי
- 899 5. סיכום

פרק כה: עין תחת עין (Lex Talionis)

- 901 1. עין תחת עין בתורת ישראל
- 901 א. מבוא
- 902 ב. מקורות:
- 901 11. מקרא: פרשת המגדף; דיני חובלים; פרשת הפגיעה באישה הרה;
- 901 דיני עדים זוממים; 22. משנה; 33. התלמוד הבבלי; 44. מדגם חכמי ימי
- 902 הביניים: רבי יהודה הלוי, הנקודות העיקריות של הרמב"ם, רבי יצחק עראמה
- 913 ג. הלכות עין תחת עין
- 916 2. עין תחת עין: ממש או ממון?
- 917 א. התזה: עין תחת עין ממש
- 920 ב. אנטי־תזה: עין תחת עין ממון:
- = עין ממש אינו בר ביצוע; פשוטו של מקרא תומך בעין = ממון; עין = ממון מביע ממד ערכי; קדמות התפיסה עין=ממון; דעתו האותנטית של ר' אליעזר
- 926 ג. סינתזה שיטת הרמב"ם:
11. ניתוח משפטי; 22. דיני חבלות; 33. עיון ברמב"ם; 44. טיב הממון המתחייב בגין חבלה גופנית

3. סיכום: מעלות וחסרונות ונקודות לעיון

935

936

פרק כז: עין תחת עין בהיסטוריה ובספרות

1. היבטים היסטוריים

936

א. נתונים על החוק של המזרח הקרוב הקדמון, החוק של כתב היתדות

941

ב. ימי בית שני:

11. שיטת הצדוקים; 12. הברית החדשה; 13. פילון האלכסנדרוני; 14.

יוספוס פלביוס; 15. התרגומים; הערה: הקראים

946

2. היבטים ספרותיים

946

א. תורת מידה כנגד מידה בספרות המקרא ובספרות חז"ל:

11. מידה כנגד מידה בתורה ובנ"ך; 12. המקור התלמודי הקלסי (locus

; classicus); 13. מקורות נוספים; 14. דיני אדם לעומת דיני שמים;

הערה: חסידי אשכנז

954

ב. מידה כנגד מידה בסיפורת המקראית: ראשי פרקים:

11. תכלית הענישה במקרא; 12. דמות מקראית, גיבור, אישיות –

המעצבים מידה כנגד מידה; 13. מידה כנגד מידה המעוצבת בעזרת גורם

חיצוני; 14. הלקח הכללי; 15. מידה כנגד מידה ודילמת האסירים

960

פרק כז: 'עין תחת עין' במשפט ובהגות

960

1. היבטים פנולוגיים

962

2. סקירה משפטית השוואתית

962

א. המשפט הרומי

963

ב. נקמת דם בחברה הברדווית

966

ג. המשפט האסלאמי

969

ד. הדת הנוצרית

972

ה. משפט אנגלו-אמריקני

973

3. עין תחת עין כעיקרון משפטי

975

4. סקירה הגותית – בפילוסופיה

975

א. 'צדק' מהו?

976

ב. תורת הגמול בפילוסופיה

977

ג. תורות פילוסופיות

979

5. היבטים פסיכולוגיים-פסיכיאטריים

979

א. הרגש והדין

980

ב. מהותה של נקמה

982

ג. נקמה-גמול: הצדקה פסיכואנליטית

983

ד. נקמה-גמול: הצדקה חברתית-משפטית

984

ה. כוחן הפסיכולוגי של סליחה ומחילה

984

ו. פרשנות פסיכולוגית ללשון המקרא

985	ז. נקמה, נקמנות, פסיכולוגיה, פסיכואנליזה: תמונה הוליסטית
989	6. היבטים כלכליים
989	א. מבוא
990	ב. מחירה של עין
992	7. דיון בתורת המידות
992	א. נקמה בתורת ישראל
998	ב. הנקמה בתרבות המערב
999	ג. נקמה (vengeance) לעומת תגמול (retribution)
1001	ד. נקמה רציונלית
1002	ה. המוסריות של עין תחת עין
1002	ו. הלגיטימיות של שנאה תגמולית:
	11. נגד שנאה; 21. הנצרות; 31. צדק תגמולי: שאלה ויקטימולוגית
1004	ז. הערות על נקמה על פי רב סעדיה גאון
1005	נספח: עין תחת עין – ביטוייו בעולם הפשע
1005	1. הגדרת תחום הדיון: המושג
1005	2. תרבות ואלימות
1007	3. תרבות הרחוב כמשל
1008	4. נקמה ותגמול בעולם התחתון בראי התאוריה
1008	א. כללי
1011	ב. היבטי עין תחת עין ממש
1013	ג. היבטים ייחודיים לפשע מאורגן
1014	5. נקמה ותגמול בעולם התחתון בראי המציאות
1014	א. נורמה חובקת עולם
1017	ב. ביטויים תרבותיים ותקשורתיים
1018	ג. ביטויים בפסיקה
1021	ד. אימוץ קוד עולם הפשע במסגרת החברה הנורמטיבית
1023	6. עין תחת עין ממון בעולם הפשע: מגמות בנות ימינו
1027	רשימת הקיצורים
1102	מפתח המקורות
1109	מפתח שמות האישים
1115	מפתח ביטויים, ניבים ופתגמים יווניים ולטיניים
1118	מפתח פסקי דין
1121	מפתח העניינים
VII	תקציר באנגלית

הקדמה

1. דברים כלליים ושאלות מחקר

מטרות ספר זה הן שלוש: הבנת תורת הענישה במשפט העברי; תיאור המקום של כאב וייסורים בענישה; וכן – מטרה בפני עצמה – חיבור אנציקלופדי של ענישה פלילית בתולדות ישראל, המשרת את הנושאים הקודמים. בספר מתברר שאין תורת ענישה אחת, אלא תורות ענישה – אחת קלסית-הרמנויטית שהיא גמולית-כפרתית (מיסטית), המבוססת על תפיסת חברה שהיא לא רק משתלמת אלא מושלמת במידה רבה. גם בחברה כזאת, ורק בחברה כזאת, צריך להבין את הענישה הקלסית: מוות ללא ייסורים לעוברי עברות חמורות במזיד, וייסורים והחזרה מיידית לקהילה לעוברי איסורים אחרים במזיד. אין צורך בעונש שיקומי, כי החברה ויחידה שואפים ממילא לשלמות. יש נפילות אנושיות של מי שרוצה להיות מושלם; יש הנחת הזדהות מערכתית. אין צורך בגיוס הקהילה או בפנייה אליה (הרתעה). המוקד של הענישה מושם בעברייני, כעדים/בגואל הדם ובמוסדות הקהילה – בית הדין. הענישה היא מיידית, טקסטית ונקודתית – היא מערכת את העדים/גואל הדם שהיו נוכחים בעת ביצוע העברה. בצד מערכת זו נמצאות המערכות להסדרת הסדר החברתי – מלך ובית דין הפועל בתקן של הוראת שעה. במערכות אלה – כמערכות יישומיות-פרגמטיות – אין הערפה למטרות הכפרה והתגמול (אף על פי שהן קיימות וממשיכות למלא תפקיד מינורי), אלא יש בצדן גם שיקום והרתעה. צריך לנהל את החברה. האמצעים וההיגיון לקוחים ממנהגי הקהילה ומניסיון החיים. האוריינטציה היא חברתית – לשמר את המסורת הדתית, לערב את הקהילה, לחזק לכידות חברתית, להשתמש בכוח החברתי, ועוד. לספר שני פנים. הפן האחד פונה אל הסביבה הרחבה – החברה הישראלית כחברה מערבית, והפן האחר פונה פנימה, אל עם ישראל, תולדותיו ומסורת אבותיו. הפן הראשון הוא בבחינת הסתכלות על חיינו ועל המתרחש סביבנו מנקודת המבט של תורת הענישה הפלילית (פנולוגיה): (א) אנו נבוכים לנוכח הפשע הגואה והעלייה המתמדת ברמת העבריינות במגזרים רבים של האוכלוסייה: אלימות בבתי הספר ובקרב הנוער; אלימות במשפחה ובייחוד רצח נשים ובנות זוג; פשיעה בעולם התחתון ועבריינות הצווארון הלבן; שחיתות בצמרת הכלכלית והידרדרות מוסרית של חברי בתי המחוקקים ושל פקירי הרשויות. (ב) נבוכים אנו נוכח הענישה השכיחה והמקובלת ביותר, המאסר: חוסר האפקטיביות וחוסר ההומניות שבעונש הזה; שיעור הרצידיביוזם – חזרה של העברייני לסורו פעם אחר פעם – המדהים; חיפוש חלופות לכליאה שאינו נוחל הצלחה. וחיידה היא בעיני מדוע השימוש בחלופות השונות אינו

משנה את אחוז הפושעים הנדונים למאסר, וכל זה למרות העלות העצומה של בניית בתי כלא ושל החזקתם. (ג) כוח הרתעתה של ענישה פלילית מתסכל: ענישה, מחמירה ככל שתהיה, אינה מקטינה את מידת העבריינות בחברה; אפילו חידושים בדרכי טיפול אינם מקטינים את הישנות העברה. (ד) גזרי הדין אינם משביעים רצון: מרבית השופטים אינם בקיאים ביסודות הענישה הפלילית – לא במטרתה ולא במגבלותיה; נשמעות תלונות ששופטים גוזרים גזרי דין ללא הדרכה, ללא אחידות ובחוסר עקיבות, וכי השופט הממוצע אינו יודע לאשורו מה זה כלא. (ה) יש אי-נחת מהעדר עונש מוות במשפט הישראלי – חריגים הם נדירים ביותר; מפעם לפעם נשמעות קריאות לחידוש הדיון שמא ראוי להטיל עונש מוות על מחבלים, על רוצחים מיוחדים, כגון רוצחי ראש הממשלה או על רוצחים ההורגים ילדים מתחת לגיל שלוש עשרה, ועל רוצחים שאין עליהם הרתעה, כגון אסירים שנדונו למאסר עולם. (ו) השאיפה לחינוך לאזרחות לעומת אוירת האלימות והעבריינות בכלי התקשורת. תקוותי הצנועה בספר זה היא לתרום לשיח הפנולוגי בנושאים הללו.

הפן השני של ספר זה מופנה כאמור פנימה: מחקר שעשוי להאיר הארות חשובות במשפט העברי, בהיסטוריה של עם ישראל ובהגות ההלכתית. פן זה הוא תולדה של ממצאים שנתגלו תוך כדי מחקר בהודאה הפלילית במשפט העברי;¹ מחקר שנמצא בו, כי למרות ההלכה המקובלת שאין אדם משים עצמו רשע, ושקבילותה של ההודאה הפלילית נשללת (במשפט העברי הקלסי), היו נסיבות, מקומות וזמנים שבהם בתי דין יהודיים נהגו להעניש עבריינים על סמך הודאתם (המשפט העברי המעשי). סטיות אלה מדין תורה, בין שהתקיימו לפני חורבן בית שני ובין שהתקיימו לאחריו (בעת ש'בטלו דיני נפשות בישראל'), נתפסו כמעשי בתי הדין היהודיים הפועלים על פי הוראת שעה, או כפונקציה של מעשי הקהילות ששורשם התאורטי הוא 'דין מלך'.² מתברר שבין סטיות אלה, שמספרן רב מאוד, היה מספר מועט של מקרים של הפעלת ייסורים גופניים על חשוד-נאשם כדי לסחוט ממנו הודאה באשמה.³ ממצאים אלה מעוררים את הסקרנות לעמוד באופן כללי על מקומם של כאב וייסורים כתגובה חברתית לפשיעה בהלכה, ובפרט על התופעה של עינויים עונשיים; עונשים שיפוטיים בכלל המשפט העברי הפלילי; דיני עונשין, עונשי גוף כמו מיתה, מלקות ובתקופות מאוחרות יותר קטיעת אברים ומאסר; עינויים בכפייה לקיום מצוות (מעין 'ביצוע בעיץ') בכלל ולמתן גט בפרט, כלומר עינויים שיפוטיים בהגות היהודית בנוגע להטלת

1 קירשנבאום, 2004.

2 דרשות הר"ן, דרוש האחד עשר (מהד' פלדמן, קצב); אלון, תשל"ו-תשל"ז, 10-14; גרמן, 2003; ראו סיכום: קירשנבאום, 2004, חלק II.

3 בעוד עינויים שיפוטיים הם תופעה די מקובלת בשיטות משפט שונות במדינות רבות ובתקופות שונות (במשטרים טוטליטריים במאה העשרים הם היו התופעה הרווחת), נדירים הם ביותר בתולדות ההלכה. קירשנבאום, שם, רק טו, וכן שם, פרק כז סעיף ט, הערה פסיכולוגית על החוקר האינקוויזיציוני.

כאבים ולגרימת עינויים למטרות של ביצוע פעיל וקיום של החוק; השפעת המסורת הפלילית היהודית בעניינים אלה על מדינת ישראל.
בהתחקותי אחר עניינים אלה מצאתי לנכון לחקור את תורת הענישה הפלילית ביהדות, ולשאול אם יש בה לתרום לבעיות חברתיות בנות זמננו.

עיקרו של המחקר המוצג בספר זה מוגש בדרך המאפיינת את מדעי היהדות: ליקוט מקורות, סיווגם, מיקומם ההיסטורי, הצגתם וניתוחם; מעקב אחר התפתחותם של דברים והתאמתם לטרמינולוגיה, למתודולוגיה ולבעייתיות של תורת הענישה הפלילית (הפנולוגיה). פן אחר של המחקר – פעמים מפורש ופעמים נלמד מבין השורות – הוא קריאת המקורות לאור תורת הענישה הפלילית המודרנית, לאור גישות המקובלות כיום ולאור עמדות עדכניות של אנשי המקצוע.

ייאמר מיד, בעיני הפנולוג של היום תימצא תורת הענישה הפלילית העברית המסורתית הסרת תקינות פוליטית מסיבות אלה: (א) עקרונית דוגל המשפט העברי בעונש מוות (ופסילתו למעשה נובעת משיקולים שוליים), וזה נגד הנטייה ברוב המדינות הקרויות נאורות (חוץ מארצות הברית); (ב) עונש המאסר מקובל על המשפט העברי בדיעבד, באין ברה, בעדיפות נמוכה – וודאי לא כעונש הרגיל, הסטנדרטי; (ג) עונש מלקות של המשפט העברי הקלסי-ההרמנויטי – מעודן, מווסת, תחת פיקוח מחמיר ובמגבלות מוגדרות היטב – הוא העונש הרווח והשגרתי. לעומת זה הגמישות, המתינות, ההומניות, הדה-קרימינליזציה והאינדיווידואליזציה המאפיינות את המשפט העברי המעשי-יישומי, תואמות את תורת הענישה המודרנית. בסופו של דבר, הפיתרון לבעיית העבריינות ההולכת וגואה הוא מהפכה חברתית-חינוכית ובמרכז לימוד התורה במהדורות המודרנית, משמע ייחוד מקום המרכזי בחינוך הדור לתורת האזרחות, וייחוד הערך של אזרחות למופת כערך העילאי בחברה.

כמה חוקרים, משפטנים והיסטוריונים, תלמידי חכמים ומלומדים תרמו תרומה נכבדה לחקר הפנולוגיה היהודית. השופט חיים כהן העשיר את התחום במחקרים ובהם תוכנות מרובות המאירות את עינינו בנקודות רבות. השופט יעקב בזק, ד"ר מרדכי פרישטיק והשופט אליהו בן-זמרה כתבו על הענישה הפלילית הכללית והיהודית, על שיקומם של עבריינים וגם על כמה נקודות ספציפיות. הרב שמחה אסף ליקט מקורות רבים, ובייחוד תשובות ותקנות, על עונשים ועל סדרי בתי הדין אחרי חתימת התלמוד – ותרומתו לחקר הפנולוגיה היהודית חשובה ביותר. המלומד הגדול פרופ' אברהם ביכלר היטיב לחקור את הפנולוגיה המקראית. פרופ' אהרן שמש תרם רבות להבנת הפנולוגיה התנאית. פרופ' אביגדור אפטוביץ חקר היבטים פנולוגיים של תקופת הגאונים. פרופ' אברהם גרוסמן השכיל לחקור היבטים פנולוגיים של יהדות אשכנז בתקופת הראשונים. כן הולכים ומתרבים מאמרים המנסים לדלות מהפנולוגיה היהודית לקחים, תוכנות ותרומות לפתרון בעיות בנות זמננו.⁴ שתי עבודות ראויות לציון מיוחד: ספריו של הרב אליעזר יהודה וולדינברג, 'הלכות מדינה' ו'שו"ת ציץ אליעזר',

שבהם מחקר הלכתי אנציקלופדי של כמה סוגיות פליליות ופנולוגיות. באחרונה הופיע ספרו החשוב בן ארבעת הכרכים של הרב נפתלי בראילן מרחובות, 'משטר ומדינה בישראל על פי התורה', שהוא אוצר בלום של מקורות היהדות במשפט, במנהל ובנוהג הציבוריים (ובכלל זה משפט פלילי ודיני עונשין).⁵

ובכל זאת חקר הפנולוגיה היהודית עד היום הוא מקוטע, אינו שלם ונעדר בו מכלול הנתונים שיאפשר הסקת מסקנות היסטוריות ועיוניות ויהא ביסוס למחשבה הפנולוגית בת זמננו. חסרה ראייה כוללת ומקיפה (היקף כרונולוגי-תקופתי והיקף גאוגרפי-עולמי) של סמכויות הענישה הפלילית בעם ישראל, צורותיה, מטרותיה ובעיותיה בראי הדורות. ועם זאת, עבודותיהם של קודמי יקלו על שאיפתי להגיע למחקר שלם ומקיף, ואסתמך עליהן במקומות המתאימים.

פנולוגיה מהי?⁶ כדי לעמוד על שאלה זו, מן הראוי למקם את הפנולוגיה בין תחומים אחרים של המשפט הפלילי. המשפט הפלילי מגדיר עברות הראויות לענישה. הוא עוסק בסוגיות נכבדות כמו הגדרת מעשה עברה (actus reus), מחדלים מחייבים, זדון הכוונה (mens rea), אחריות פלילית⁷ וחוקיות (legality).⁸ שלא כמו המשפט הפלילי המהותי, סדר הדין הפלילי ודיני הראיות עוסקים בפרוצדורה: איך מגלים עברייין, איך מוכיחים את אשמתו, רמות של הוכחה, כללי תביעה וסנגוריה, דרכי שפיטה, חזקות בעניינים אלה וכדומה.⁹ הפנולוגיה מתעניינת בהיבטים שונים משני תחומי המשפט האלה: במסגרת של המשפט הפלילי היא מתעניינת בתיאור העונשים, בהתאמתם לעברות, באופני הפעלתם ובעקרונות של ענישה (כגון מידתיות, אין עונשין אלא אם כן מזהירין). במסגרת של סדר הדין הפלילי הפנולוגיה מתעניינת בתפיסת עבריינים והרשעתם, ביחס שבין כללי הדין וממדי הצדק, בהרתעה ובתגמול – כפי שאלה נתפסים בעיני העבריינים, בעיני מערכת המשפט ובעיני הציבור. ברם אין הפנולוגיה מתעניינת רק בתגובת החברה לפשיעה אלא גם בתופעת הפשיעה עצמה.

הקרימינולוגיה, מדע העברה, כסניף של סוציולוגיה ופסיכולוגיה, עוסקת

5 כמה חוקרים שהעשירו את הבנתנו ברקעם של הדברים: מ' אלון במשפט העברי בכלל; א"א אורבך בתלמוד; י' כץ בתולדות ישראל במעבר מימי הביניים לתקופה המודרנית; ש"ג שוהם בקרימינולוגיה; ב' סנג'ור ול' סבה בפנולוגיה כללית וישראלית.

6 להרחבת הדיבור בעניינים הנזכרים כאן ובהמשך ראו: כהן ח"ה, תשנ"ב, 652-701; פיצ'גרלד, 1962, שעדיין לא נס לחו.

7 ראו המחקרים הקלסיים המכונסים אצל: הארט, 1968, ועליו פיינברג, 1970, 119-151.

8 אלה הנושאים הכלולים בספרי הלימוד של המשפט הפלילי ודיני העונשין בבתי הספר למשפטים כיום. לדוגמה אחת מני רבות: קדיש ושולהופר, 1995. על המשפט הפלילי בכללותו ראו המאמר הקלסי: הארט, 1958. על מידתיות ראו: קנאי, תשס"ה. על המשפט הפלילי בישראל: קדמי, 2004-2006. סיכום אנגלי: קרמניצר, 1998, עם ביבליוגרפיה.

9 הסיכום טוב ביותר של המשפט העברי הפלילי ובכלל זה המשפט הפרוצדורלי הוא שוהם ואחרים, 2009; באנגלית: אלון (עורך), 1975, 469-554, 562, 580-584, 599-600, 614-615,

בחקר העבריינות כתופעה אישית וכתופעה חברתית. עניינה בגורמים התורשתיים, הפסיכולוגיים, הכלכליים והסביבתיים, המביאים לידי סטייה חברתית.¹⁰ היא מתמקדת בשאלות כמו: למה עובר אדם עברה? מהי מידת האחריות שנושא אדם לפשעו ולחטאתו? היש מקום להאשים את החברה, את הקהילה, את המדינה או את הסביבה ביצירת המצבים והגורמים החיצוניים-החברתיים (כגון עוני, בערות, עושק ואפליה, פשיעה כללית ותרבות מתיינת) המטפחים עבריינות; והפנימיים-הנפשיים (כגון תורשה קרימינלית, מחלת נפש, משפחה שסועה); האם יש בהאשמה כזאת כדי להפחית מאשמתו של היחיד? נוסף על שאלות אלה עוסקת הקרימינולוגיה בחקר אישיות העבריין ובעבריינות חוזרת.¹¹

מתוך המשפט הפלילי בכללותו, ומתוך הקרימינולוגיה עם שאלותיה המוגדרות, ובשילוב עם ידע ממדעי החברה, ההתנהגות והרפואה, מצמיחה הפנולוגיה, תורת הענישה, תחום דעת עצמאי. הפנולוגיה שלושה פנים לה: בחינה טכנית-ביצועית, והיא הנוגעת לטיבם של העונשין עצמם ולאופן הפעלתם; בחינה פסיכולוגית, והיא הקובעת או המתארת את תפקידו של העונש כגורם מרתיע על נפש הנענש, או גם על נפש עבריינים אחרים בכוח, וכמספק צרכיו, האמיתיים או המדומים, של המעניש; ובחינה סוציולוגית, והיא הממקמת את העונש, בין שאר המוסדות המשפטיים, בחיי החברה או המדינה, אם כדבר המצוי ואם גם כדבר הרצוי. הבחינות הללו שלובות וכרוכות זו בזו, והדעה הכללית היא שהיא בהא תליא.¹²

מדוע (צידוקים) ולמה (מטרות) מענישים? איך מענישים (דרכי ענישה וצורותיה)? את מי עונשים (קביעת העונש לפי מעמדו של הנענש)? עיון במצבו, טיפולו ושיקומו של העבריין. מה היחס בין מטרות הענישה השונות? בייחוד בין הגמול והצדק לבין השיקום? האם ענישה נתפסת כמעשה שלטוני פוליטי או משפטי? נזדקק לקרימינולוגיה כדי להבין למה מענישים. נזדקק לתורת המדינה, לפילוסופיה ולתאולוגיה, וגם לחקר המשפט הפלילי הקלסי (הלא-פנולוגי), כדי להבין את מגוון העונשים האפשריים, את מבנה החוק הפלילי, את רכיב הענישה בו ואת השתלבותם של אלו בחוק המדינה – החוקתי והכללי.

כוונתי למקד את המחקר שבספרי זה בדיני העונשין במשפט העברי, בהיבט הפנולוגי ההלכתי, אבל לא בתחום של קביעת העברות, הגדרותיהן ועונשיהן,¹³ כי אם בצורות הענישה, ובייחוד בענישה גופנית בתולדות ישראל. הענישה הפלילית במשפט העברי

10 על המשמעות המדויקת של סטייה חברתית ופנולוגיה חברתית, ראו: למרט, *ECJ*.

11 שוהם, ארד ורוב, 2004, פרקים 1-2; שוהם, 1985; גור, תשס"ג. הרוצה לעמוד על גודלו המדהים של תחום הקרימינולוגיה, מוזמן לגלוש אל האינטרנט באתר (ביבליוגפיה בת 28 עמ'): <http://www.apsu.edu/oconnort/crimhist.htm>

History of Criminology: The Pioneers - <http://www.apsu.edu/oconnort/crimhist.htm>

12 כהן ח"ה, 1972. ראו גם: כהן ח"ה, 1970, 53. נדפס מחדש: כהן ח"ה, 1971, 61.

13 אכן הגדרת העברה וקביעת עונשה הן בלב המשפט הפלילי, ובנושא זה יש ספרות רבה; ראו: רמב"ם ה' סנהדרין טו, י-יג; יח-יט; עם נושאי הכלים; ירוחם פישל פערלא, ספר המצוות לרס"ג, חלק ג, 192-193; שמש, תשס"ג.

Table of Contents

General Introduction	VII
----------------------	-----

SECTION ONE:

Jewish Penology in the Light of Criminal Legal History

Overview	VIII
A Two-Tiered System of Penal Law	IX
The Reasons for and the Purposes of Criminal Punishment	XII
Capital Punishment: Pros and Cons	XV

SECTION TWO:

Jewish Penology in Historical Perspective

Overview	XVIII
Forms of Punishment	XXI
Death	XXI
Flagellation	XXII
Amputation and Mutilation	XXIV
Branding	XXVI
Shaving	XXVI
Enslavement	XXVIII
Expulsion	XXVIII
Imprisonment	XXIX
Fines	XXXI
Excommunication	XXXII
Shaming	XXXIV
Penance and Expiation	XXXV
The Concept of a Heavenly Court	XXXVII
Jewish Penology in the Shadow of a (Hostile) Non-Jewish Regime	XXXVIII

SECTION THREE:
Jewish Penology from the Perspective of the Victim

*A few items in this summary have been added from A. Kirschenbaum, *The Criminal Confession in Jewish Law* (Hebrew; Jerusalem: Magnes, 2005).

General Introduction

This study is devoted to three interrelated subjects:

we seek to understand the theory of Jewish criminal punishment,
we shall endeavor to describe the role of pain and suffering in punishment,
and we wish to present an encyclopedic view of Jewish penology, the history of criminal punishment among the Jews throughout history.

We intend to point out that there was more than one system of Jewish penology. We will elaborate upon the existence of a classical system – retributory and expiatory – related to a self-perfecting society. Only such a society would ordain a painless penalty for death for criminals guilty of the most serious crimes with malice and forethought and a painful punishment with immediate restoration to one's community for criminals guilty of lesser crimes. Criminal penalties for the purposes of deterrence (private or public) or of social rehabilitation are minor considerations.

In addition to and alongside the classical penological system, we will be detailing other systems of a more practical nature: one governed by the King's law and others emerging from rabbinical ad hoc jurisdiction and communal legislation. These systems are less governed by the classical motivations of strict retribution and religious expiation (which continue to play a role – albeit a relatively minor one); deterrence and social rehabilitation, law and order are their dominant considerations. Moreover the varying degrees of judicial autonomy granted to the Jewish community by the non-Jewish governments resulted in variations in penal practices among the various communities themselves.